

Okumuş, M. T. ve Bakan, İ. (2022). "Deneyimsiz Girişimci ve Seri Girişimcilerin İş Algı ve Davranışları: Esnaf ve Sanatçılara Yönelik Bir Alan Araştırması", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 51, Denizli, ss. 317-337.

DENEYİMSİZ GİRİŞİMCİ VE SERİ GİRİŞİMCİLERİN İŞ ALGI VE DAVRANIŞLARI: ESNAF VE SANATKÂRLARA YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI*

Mustafa Tuncer OKUMUŞ**, İsmail BAKAN***

Öz

Esnaf ve sanatçılar ülkemizin geneline yayılmış önemli bir istihdam ve ekonomik gelişim kaynağı durumundadırlar. Esnaf ve sanatçılar içerisinde ilk işletme sahipliği olanların yanı sıra işletmesini kapatıp yeni işletme kuranlar olduğu da görülmektedir. İlk işletmesine sahip olanlar işletmeyi kendileri ilk defa kuranlar olabildiği gibi devralma yoluyla ilk iş tecrübesine sahip olabilmekte ve bunlar deneyimsiz (novice) girişimci olarak ifade edilmektedir. Daha önce iş tecrübesi bulunan ve bir işletme sahipliği olanlar ise deneyimli girişimci olarak tanımlanmaktadır. Deneyimsiz ve seri girişimcilik son zamanlarda uluslararası literatürde üzerinde birçok araştırma yapılan konulardan birisi iken ülkemizde çok az incelendiği görülmektedir. Araştırma ülkemiz için özgün bir çalışma durumundadır.

Araştırmada Kahramanmaraş'ta yerleşik bulunan 555 esnaf ve sanatkar işletme kurucusu ile çalışma yürütülmüştür. Elde edilen araştırma verileri ile ilk olarak esnaf ve sanatçılar içerisindeki deneyimsiz ve seri girişimcilerin oranı belirlenmiştir. Sonrasında deneyimsiz ve seri girişimciler olarak tanımlanmış iki grup arasında şu konularda anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmıştır: İşletmelerinin faaliyet yılı, işletme kuruluş fikrinin oluşumu, iş büyütme düşünceleri, günlük ortalama çalışma süreleri, mesleklerini isteyerek seçmeleri, mesleklerini başkalarına tavsiye etmeleri, işlerini sevmeleri ve işletmelerindeki çalışan sayısı. Verilerin analizinde öncelikle demografik değişkenler ortaya konulmuş daha sonra T testi ile oluşturulan hipotezler test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre esnaf ve sanatçılar için deneyimsiz ve seri girişimcilerde işletme faaliyet yılı ile günlük ortalama çalışma süresinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. İşletme kuruluş fikrinin oluşumu, iş büyütme düşüncesi, mesleklerini isteyerek seçmeleri, mesleklerini başkalarına tavsiye etmeleri, işlerini severek yapmaları, işletmelerinde çalışan sayısında anlamlı farklılık oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Girişimcilik, Deneyimsiz girişimci, Seri girişimci, Esnaf ve sanatçılar.*

BUSINESS PERCEPTIONS AND BEHAVIORS OF NOVICE AND SERIAL ENTREPRENEURS: A FIELD RESEARCH FOR CRAFTSMAN AND ARTISANS

Abstract

Craftsman and artisans are an important source of employment and economic development spread throughout our country. It is seen that among the craftsman and artisans, there are those who have the first business ownership, as well as those who close their businesses and establish new businesses. Those who own their first business can be the first to establish the business themselves, or they can have their first business experience through takeover, and these are expressed as novice entrepreneurs. Those who have previous business experience and own a business are defined as experienced entrepreneurs.

*Bu araştırmaya ait veriler, danışmanlığını Prof. Dr. İsmail BAKAN'ın yaptığı Dr. M. Tuncer OKUMUŞ tarafından hazırlanan "Esnaf ve Sanatçılarda Firma Performansı Sarmalında Bireysel Etkenlerle (Girişimcilik, Özliderlik, Kişilik) İş Tatmini ve Müşteri Tatmini İlişkisi: Kahramanmaraş'ta Alan Araştırması" isimli doktora çalışmasından alınmıştır.

** Dr., mtokumus@hotmail.com (<http://orcid.org/0000-0002-6495-3252>)

*** Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü,KAHRAMANMARAŞ.

e-posta:ibakan63@hotmail.com (<http://orcid.org/0000-0001-8644-8778>)

Novice and serial entrepreneurship is one of the subjects on which many studies have been carried out in the international literature recently, but it is seen that there are not enough studies in our country. For this reason, the research is accepted as a research with original value for our country.

In the research, a study was conducted with 555 craftsman and artisans' business founders located in the city of Kahramanmaraş. With the collected research data, first, the ratio of novices and serial entrepreneurs among craftsman and artisans, located in Kahramanmaraş, was determined. Afterwards, it was investigated whether there was a significant difference between the two groups defined as novice and serial entrepreneurs regarding the following subjects: the business activity year, formation of business establishment idea, business growth ideas, the daily average working time, voluntarily choosing their profession, recommending their profession to others, loving their job, the number of employees. Demographic variables were revealed and research hypotheses were tested with the T test. According to the findings, for tradesmen and craftsmen, it has been observed that there is a significant difference in the average working time with the business activity year in novice and serial entrepreneurs. However, it has been concluded that there is no significant difference in the formation of business establishment idea, business growth ideas, choosing their profession voluntarily, recommending their profession to others, loving their job and the number of employees.

Keywords: *Entrepreneurship, Novice entrepreneur, Serial entrepreneur, Craftsman and artisans.*

1. GİRİŞ

İş dünyası oldukça dinamik bir yapıya sahiptir. Sürekli yeni işletmelerin kurulduğu, var olanların hayatta kalmaya ve büyümeye çalıştıkları görülmekle birlikte aynı anda başka işletmelerin de kapandığı veya el değiştirdiği de gözlenmektedir. Yeni kurulan işletmelerin %80'inin 5 yıl içerisinde kapandığı ve sürekli yeni işletmelerin de kurulmaya devam ettiği göz önünde bulundurulursa girişimcilerin başarılı işletmeler oluşturmak için çabaladıkları ortaya çıkmaktadır. Günümüz şartlarında yeni sektörler oluşması bazı sektörlerin eskimesi sebebiyle kapanmalar ortaya çıkması bu değişimin sebeplerinden biri iken işletmelerin yoğun rekabet, düşük kârlılık, müşteri beklentilerinin karşılanamaması gibi sebeplerle de işletmeler kapanmak durumunda kalabilmektedir. Bazı işletmeler de girişimcinin kârlılık beklentisi çerçevesinde el değiştirebilmektedir. Bütün bu faaliyetler girişimcilerce yürütülmeye devam etmektedir. Bu girişimciler deneyimsiz ve deneyimli girişimciler olarak iki ana sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Deneyimsiz girişimciler, bir işletmenin mülkiyetinde önceden deneyimi olmayan (hem azınlık hem de çoğunluk), mevcut bir bağımsız girişimin kurucuları ve alıcıları veya varisleri olup, halihazırda yeni kurulmuş, edinilmiş veya devralınan bir teşebbüste azınlık veya çoğunluk hissesine sahip kişilerdir. Deneyimli girişimciler, en az bir işletmeyi satmış veya kapatmış ve yeni kurulmuş veya devralınmış olan bir işletme sahipliği olan kişilerdir. Bir başka ifadeyle, daha önce başka bir işletme sahipliği deneyimi olmayan girişimciler deneyimsiz girişimciler, şu anda sahip oldukları işletmeden öncesinde de başka işletme sahipliği tecrübesi yaşamış olan girişimciler ise deneyimli girişimcilerdir. Portföy girişimciler ise iki veya daha fazla bağımsız girişimde halihazırda sahipliği olan kişilerdir (Ropega, 2019:133). Portföy girişimcileri aynı anda iki veya daha fazla işletmeyi yönetme deneyimine sahiptir (Thorgren ve Wincent, 2015:218-219). Seri ve portföy kurucuları arasındaki önemli fark, ikinci grubun hâlâ orijinal işine sahip olması ve yönetmesi, yeni bir işe başlarken mevcut firmadaki kaynaklardan yararlanabilmesidir (Alsos vd., 2006:35).

Deneyimsiz girişimciler öncesinde hiçbir işletme tecrübesi olmamış, ilk işletmesinin sahibi olan ya yeni bir işletme kurmuş ya da var olan bir işletmeyi devralmış ya da belirli bir oranda da olsa sahipliği olan kişilerdir. Deneyimli girişimcilere daha önce başarılı ya da başarısız bir işletme sahipliği olan girişimcilerdir. Deneyimli girişimciler seri ve portföy girişimciler olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır. Seri girişimciler önceden işletme sahipliği olmuş ve şu anda sadece bir işletme sahipliği olan girişimciler iken portföy girişimciler öncesinde işletme sahipliği olmuş ve şu anda aynı anda birden fazla işletme sahipliği olan girişimciler olarak tanımlanmaktadır. Seri girişimciler girişimlerinden birini kapatıp sonrasında diğerini açarak girişimlerini uç uca seri olarak eklerken portföy girişimcilerin aynı anda birden fazla işletme sahipliği bulunmaktadır.

Esnaf ve sanatkârlar yüz yıllardır toplumumuz içerisinde faaliyetlerini yürüten, zaman içerisinde eskiyen iş ve meslekler sebebiyle yok olan ya da yok olmaya yüz tutan meslekler bulunmakla birlikte güncel olarak ortaya çıkan yeni iş alanları ve meslekler de bulunmaktadır. Bu durum esnaf ve sanatkârlarda sürekli dinamik bir yapı oluşturmaktadır. Esnaf ve sanatkârlar tacir statüsü taşımayan küçük işletmeler oldukları için daha fazla

etkilenebilmektedirler. Dolayısıyla esnaf ve sanatkâr işletmelerinden kapananlar, el değiştirenler, yeni kurulanlar bulunmaktadır.

Deneyimsiz ve seri girişimcilerin sahip oldukları mesleki bilgi ve tecrübe düzeyine bağlı olarak iş algı ve davranışları arasında farklılık oluşabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, çalışmada deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin iş algı ve davranışları arasında farklılık bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Bu araştırmayı özgün kılan iki temel husus bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye’de esnaf ve sanatkârların iş algı ve davranışları üzerinde yok denilecek kadar az çalışma yapılmış olmasıdır. İkincisi ise, Türkiye’de girişimcilik konusu bir araştırma konusu olarak araştırmacılar arasında yoğun ilgi duyulan bir konu olmasına karşılık, Türkiye’de deneyimsiz ve seri girişimcilik konusuna neredeyse hiç vurgu yapılmamıştır. Bu çalışma ile, hem esnaf ve sanatkâr girişimciler araştırma konusu yapılarak hem de deneyimsiz ve seri girişimci kavramı esas alınarak Türkiye’deki girişimcilik literatüründe görülen boşluğun giderilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada; deneyimsiz ve deneyimli esnaf ve sanatkâr girişimcileri oransal olarak belirleyebilmek için daha önce başarısız iş tecrübeleri olup olmadığı ve varsa kaçınıcı işletmelerine sahip oldukları, mevcut işletmesinin kaç yıldır faaliyette olduğu, günlük ortalama çalışma süreleri, kuruluş fikrini nasıl oluşturdukları, işletmelerini büyütme düşünceleri, kaç kişiyle çalıştıkları, mesleklerini isteyerek mi seçtikleri, işlerini sevip sevmedikleri, mesleklerini başkalarına tavsiye edip etmeyecekleri, deneyimsiz ve seri girişimciler için bu araştırma değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı araştırma konularını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve anket kullanılarak örneklemden veri toplanılmıştır. Toplanan verilerle ilgili olarak öncelikle demografik değişkenler ve araştırma değişkenlerine ait bulgular tablolar halinde sunulmuş olup t-testi ile farklılıklar analizi yapılmıştır. Bulguların raporlanma ve yorumlanma işlemleri yapılmıştır. Sonuç bölümünde elde edilen temel bulgulara yer verilmiş ve çalışma özgün katkı bilgileri ile tamamlanmıştır.

Girişimcilik literatüründe çeşitli girişimci türleri (inovatif girişimci, kadın girişimci, sosyal girişimci vb.) bulunmakla birlikte girişimciler sahip oldukları deneyim ve tecrübelerine bağlı olarak deneyimsiz ve deneyimli (seri ve portföy) girişimci olarak iki gruba da ayrılmışlardır. Deneyimsiz ve seri girişimciliğe yönelik, uluslararası literatürde çokça çalışma yapılmış olmasına rağmen ülkemizde deneyimsiz ve deneyimli girişimcilikle ilgili araştırma makalesi düzeyinde çalışmanın bulunmadığı bir tane teorik değerlendirme çalışması (Damgacıoğlu ve Uygun, 2011) ve bir tane de bildiri çalışması (Uygun, 2016) bulunduğu görülmüş olup bunların dışında başka araştırma çalışmasına rastlanılmamıştır. Bu yönü ile ülkemizde makale düzeyinde hiç araştırma çalışması yapılmadığı ifade edilebilecek bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Esnaf ve sanatkârlarla ilgili genel olarak az sayıda çalışma varken deneyimsiz ve deneyimli (seri) girişimcilikle ilgili bu araştırma kapsamında çalışma bulunmamaktadır. Hem deneyimsiz ve deneyimli (seri) girişimcilik hem de esnaf ve sanatkârlarla ilgili ilk defa yapılmış olan bu çalışmanın literatüre önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmekte olup önemli bir kazanım oluşturabilecektir. Hem esnaf ve sanatkârlar için hem de genel olarak araştırma değişkenlerinin birlikte ele alındığı başka çalışmaya rastlanılmamış olması ve literatürde bu çalışma alanı ile ilgili boşluk olması sebebiyle literatürdeki bu boşluğun doldurulmasına katkı sağlamak için bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Araştırma özgün bir çalışma olup değişkenlerinin birlikte incelendiği ilk çalışma durumundadır. Girişimcilik alanında çalışma yapacak olan araştırmacılara önemli katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2. ACEMİ ve DENEYİMLİ (SERİ-PORTFÖY) GİRİŞİMCİLER

Bir iş kurmayı düşünen kişilere yeni girişimciler denir. Deneyimsiz girişimciler ilk kez girişimcilerdir ve bu nedenle önceden iş deneyimine sahip değildirler, oysa deneyimli girişimciler tekrarlayan girişimci davranışlarda bulunurlar ve bu nedenle deneyimli girişimcilerdir (Morrish, 2009:33). Deneyimsiz girişimciler, bir işletmenin kurucusu, varisi veya satın alıcısı olup daha önce girişimcilik deneyimi olmayan kişilerdir. İşletme kurucusu ya da varisi ya da bağımsız bir işletmenin alıcısı olarak önceden azınlık ya da çoğunluk işletme sahipliği deneyimi olmayan, ancak şu anda yeni, satın alınmış ya da miras yoluyla bağımsız bir işletmede azınlık ya da çoğunluk hissesine sahip olan kişilerdir. Seri girişimciler, asıl işlerini satan ancak daha sonraki bir tarihte başka bir işi devralan, kuran ve/veya satın alan kişilerdir. Azınlık veya çoğunluk hissesine sahip oldukları bir işletmeyi satan/kapatın ve şu anda yeni, satın alınan veya devralınan tek bir bağımsız işte azınlık veya çoğunluk hissesine sahip olan kişilerdir. Portföy

kurucuları orijinal işlerini korur ve başka bir işi devralır, kurar ve/veya satın alırlar. Halihazırda yeni, satın alınmış ve/veya devralınan iki veya daha fazla bağımsız işletmede azınlık veya çoğunluk hissesine sahip olan kişilerdir (Westhead ve Wright, 1998:173; Westhead vd., 2003:189; Westhead vd., 2005_a:73).

Deneyim, yeni iş başlangıçlarında faydalı olabilecek çok çeşitli bağlantıları beraberinde getirebilir. Girişimciler, aksi takdirde elde etmekte zorluk çekecekleri kaynaklara iyi gelişmiş bir ağ aracılığıyla erişim sağlayabilirler. Bu tür kaynaklar, finansal sermaye veya fiziksel kaynakları veya hem fırsatların belirlenmesi hem de yeni bir iş kurmak ve geliştirmek için değerli bilgileri içerebilir. İyi gelişmiş bir sosyal ağa sahip deneyimli girişimciler, yeni iş fırsatları geliştirmek için iyi başlangıç ekipleri kurabilirler. Önceki araştırmalar (Birley ve Westhead, 1993; Westhead ve Wright, 1998), deneyimli girişimcilerin ve özellikle portföy girişimcilerinin ortaklarla yeni bir iş kurma konusunda daha istekli olduklarını ortaya koymuştur (Alsos vd., 2006:37-38).

Seri girişimcilik, girişimcilerin daha önce en az bir işletme kurmuş ancak daha sonra satmış veya kapatmış ve ardından yeni bir işletme kurmaya yöneldiği olguyu ifade etmekte (Alsos ve Kolvereid, 1998; akt., Peng vd., 2021:2) olup seri girişimciler, girişimcilik fırsatlarının tükendiğini algıladıklarında, başlangıçtaki bir işten çıkmış olabilirler. Bu girişimciler, başka bir işin devralınması, kurulması ve/veya satın alınması yoluyla yeni imkânlar aramış olabilirler. Seri girişimciler, tanım gereği, kişisel hedeflere ulaşmak için belirli bir ekonomik faaliyetten diğerine geçerler. Seri girişimcinin işletmeleri belirli bir aşamaya kadar büyütmesi ve daha sonra bu girişimlerden çıkması beklendiğinden, bu tür girişimlerin portföy girişimcilerinin yer aldığı girişimlerden daha küçük olması beklenmektedir. Portföy girişimcileri çeşitli nedenlerle yeni bir iş kurabilirler. Bu nedenlerden bazıları, örneğin yalnızca belirli bir boyut seviyesinin üzerinde yürürlüğe girebilecek iş kanunları gibi mevzuatın aşılmasıyla ilgili olabilir. Stratejik olarak, faaliyetlerini çeşitlendirmenin bir yolu olarak yeni bir ticari varlık oluşturabilirler (Westhead ve Wright, 1998:173-180).

Bir girişimci, çok yetenekliyse ve iş yeterince kârlıysa, işini sürdürür. Çok yetenekli bireyler, çok kârlı yeni bir fırsatla karşılaştıklarında seri girişimci olma eğilimindedir. Beceri düşük veya orta düzeydeyse, ilk işlerinin kıt üretkenliğini azaltmak için portföy girişimcisi olma eğilimindedirler. Deneyimsiz ve seri girişimciler genellikle kaliteli firmalara sahipken, portföy girişimcileri hem yüksek hem de düşük kaliteli işletmeleri yönetebilirler. Hem seri hem de portföy girişimcileri, deneyimsiz emsallerine göre daha güçlü insan sermayesine sahiptirler. Kaliteli bir işle karşı karşıya olan çok yetenekli deneyimsiz bir girişimci, onu elinde tutma eğilimindedir ve deneyimsiz girişimcilerin hem yüksek girişimcilik becerilerine hem de zengin teknik ve yönetsel kaynaklara sahip olmaları durumunda ise işlerinde kalma motivasyonları daha güçlü olmaktadır. Hem seri hem de portföy girişimcilerinin işletmeleri önemli teknolojik kaynaklara sahipken, yalnızca portföy girişimcileri daha fazla uyum sağlamak ve yeni endüstrilerde/işletmelerdeki bilgi yayılmalarını absorbe etmek için yönetim kaynaklarına yoğun bir şekilde yatırım yapmaya daha fazla motive olurlar. Arazi mülkiyeti ve kaldıraç borçları, yalnızca portföy girişimcilerinin iş genişletme faaliyetleri için uygundur. Hayatta kalma ile ilgili genel olarak, deneyimli girişimciler tarafından yönetilen firmalar, deneyimsiz girişimciler tarafından yönetilen firmalardan daha uzun bir süreye sahiptir (Carbonara vd., 2020:143).

Deneyimsiz girişimcilerde, seri ve portföy girişimcilerine kıyasla, işe başlamak için bir girişimciler ekibi organize etme ihtimalinin önemli ölçüde daha düşük olduğu görülmektedir. Seri ve portföy girişimcilerine göre deneyimsiz girişimciler çok daha az fırsat belirleyebilirken portföy girişimcileri seri girişimcilere göre önemli ölçüde daha fazla iş fırsatı tanımlayabilmektedir. Deneyimsiz girişimcilere göre seri ve portföy girişimcileri daha fazla sermaye toplayabilmekte, daha fazla kaynak ve fırsata erişebilmekte, daha yüksek satış cirosu oluşturabilmektedirler. Seri ve portföy girişimcileri, esas olarak değerli kaynaklara daha iyi erişebildikleri için yeni işlerinde daha yüksek ciroya ulaşabilmektedirler (Alsos vd., 2006:42-45).

Seri girişimciler, belirli bir hedefe ulaşmaya odaklanma ve belirsizliği azaltmakla ilgili tutum ve davranışlar sergileme eğiliminde iken varlık oluşturma ile motive olmuş görünen ve aynı anda birden fazla işletmeye sahip olmanın belirsizliği ile baş etmekten mutlu olan portföy girişimcileri daha yaratıcı ve yenilikçi olabilirler (Westhead vd., 2005_a:77). Portföy girişimcilerinin insan sermayesi kaynakları, yaratıcılık ve yeniliğe, deneyimsiz ve seri girişimcilere kıyasla daha çok önem verdikleri görülmektedir. Seri girişimciler genellikle bir girişimin satışından fon elde ederler (Westhead vd., 2005_a:90). Deneyimsiz ve seri girişimciler yalnızca bir bağımsız işte öz sermaye

hissesine sahipken, portföy girişimcileri, seri veya deneyimsiz girişimcilere göre önemli ölçüde daha fazla bağımsız işletmede öz sermaye hissesine sahiptirler. Deneyimsiz ve seri girişimci firmaların büyük bir kısmı şahıs şirketleri iken portföy girişimci firmaların büyük bir oranı özel limitet şirketler olduğu, deneyimsiz girişimcilerin seri ve portföy girişimcilerinden önemli ölçüde daha az bilgi kaynağı kullandıkları da görülmektedir (Westhead vd., 2005_b:399-403).

Seri ve portföy girişimciler deneyimsiz girişimcilere göre önemli ölçüde sezgisel olmakla birlikte seri girişimcilerin deneyimsiz ve portföy girişimcilere göre en güçlü sezgilere sahip grup olduğu (Brigham ve Sorenson, 2008:9) hem seri hem de portföy girişimcilerin belirgin şekilde obsesif girişimcilik tutkusuna sahip oldukları da görülmektedir (Thorgren ve Wincent, 2015:224). Lider girişimci olarak deneyimli girişimci, lider girişimcinin siciline dayanarak, fırsatlardan yararlanmak için bir grup girişimciyi bir araya getirebilir. Ayrıca, deneyimli girişimciler de diğer lider girişimcilerin başlangıç ekiplerinin bir parçası olmaya davet edilebilirler (Alsos vd., 2006:37-38).

3. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu araştırmanın amacı; esnaf ve sanatkârlarda “deneyimsiz” ve “deneyimli” girişimciler olarak 2 girişimcilik grubunun şu hususlara yönelik yanıtlarında anlamlı farklılık olup olmadığını açığa çıkartmaktır: Günlük ortalama çalışma süreleri, mesleklerini isteyerek mi seçtikleri, işlerini sevip sevmedikleri, mesleklerini başkalarına tavsiye edip etmeyecekleri, kuruluş fikrini nasıl oluşturdukları, işletmelerini büyütmeyi düşünüp düşünmedikleri, kaç kişiyle çalıştıkları gibi davranışsal özellikler. Araştırmada esnaf ve sanatkâr girişimci kurucuların tacir sıfatı taşımayan küçük işletmeler olması sebebiyle “portföy” girişimcilik araştırmaya dahil edilmemiş sadece ilk işletme sahipliği tecrübesi olan deneyimsiz girişimcilik ile öncesinde başarısız işletme sahipliği olmuş ve sonrasında vazgeçmeyerek yeni işletme kurmuş olan deneyimli girişimcilik türlerinden birisi olan “seri girişimcilik” araştırmada ele alınmıştır. Dolayısıyla, bu araştırmada esnaf ve sanatkâr işletmeleri için portföy girişimcilik araştırma dışı tutulmuştur. Hem esnaf ve sanatkârlarla ilgili araştırma eksikliğini azaltmak için katkı sağlamak hem de deneyimsiz ve seri girişimcilikle ilgili literatürdeki çalışmaları genişletmek bu araştırmanın önemli bir kazanımı durumundadır.

Bu araştırmanın evrenini; Kahramanmaraş'ta var olan 40 esnaf ve sanatkâr odasına bağlı faaliyet gösteren, 23545 esnaf ve sanatkâr oluşturmaktadır. Bu evrenden %5 kabul edilebilir hata düzeyi ile 380 esnaf ve sanatkâr işletme sahibiyile anket çalışması yapılması gerektiği görülmüştür. Anket uygulamasının bütün aşamalarında herhangi bir proje vb. yerden maddi veya başkaca destek alınmamış olup büyük çoğunluğu esnaf ve sanatkâr işletmelerine gidilerek yüz yüze uygulanmış veya doldurmaları için bırakılarak sonrasında tekrar alınmış olup yaklaşık 150 kadar anket ise esnaf ve sanatkâr oda başkanlıkları ile görüşülerek üyelerine uygulatılması sağlanmıştır. 700 anket dağıtılmış, dağıtılan anketlerden 25 tanesi geri dönmemiş, 675 anketten 120 anket eksik veri veya özensiz doldurulduğu gerekçeleri ile araştırma dışında bırakılmış, çalışma 555 esnaf ve sanatkâr işletmesine uygulanmış olan anket verileri ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmaya ait veriler, danışmanlığını Prof. Dr. İsmail BAKAN'ın yaptığı Dr. M. Tuncer OKUMUŞ tarafından hazırlanan “Esnaf ve Sanatkârlarda Firma Performansı Sarmalında Bireysel Etkenlerle (Girişimcilik, Özlüderlik, Kişilik) İş Tatmini ve Müşteri Tatmini İlişkisi: Kahramanmaraş'ta Alan Araştırması” isimli doktora çalışmasından alınmıştır.

Araştırmada öncelikle demografik değişkenlere ait bilgilere bakılmış sonrasında deneyimsiz ve deneyimli girişimci grupları açısından araştırma değişkenleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirleyebilmek için t testi uygulanmış ve hipotezler test edilmiştir.

4. HİPOTEZLER

Günümüzde girişimciler tarafından birçok işletme kurulmakla birlikte başarısızlık veya başka sebeplerle birçok işletmenin de kapanmak durumunda kaldığı gözlenmektedir. TÜİK'e ait 2020 yılı girişim istatistik verilerine göre KOBİ'lerin 1 yıllık hayatta kalma oranı 2019 için %80,6 iken 5 yıllık hayatta kalma oranı 2015 için %39,7 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2021). İşletmelerin hayatta kalma oranlarının işletmenin yaşına bağlı olarak yıllara göre giderek azaldığı anlaşılmaktadır. Bir başka ifadeyle, ilk kurulduğu yıl varlığını devam ettiren firma sayısı fazla iken, yıllar ilerledikçe kapanma oranlarında artış başlamaktadır. Bu araştırmada elde edilen esnaf ve sanatkârların

işletme faaliyet sürelerine ait veriler de faaliyet süresi arttıkça işletmelerin hayatta kalma oranının azaldığını göstermektedir. İşletmenin kuruluş tarihinden başlayarak yıllar ilerledikçe işletmelerin kapanma ihtimali arttığına göre, acaba bu kapanma gerekçeleri arasında işletmenin kurucusu olan girişimcinin deneyimsiz veya seri girişimci olmasının bir fark yaratıp yaratmayacağı merak konusudur. Bu konuya açıklık kazandırabilmek için, bu çalışmada deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin sahip oldukları işletmelerinin faaliyet yıllarında anlamlı farklılık olup oluşmadığı araştırmanın ilk sorunsalını oluşturmakta olup ilk hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H1. Deneyimsiz ve seri girişimciler açısından işletme faaliyet yıllarında anlamlı farklılık vardır.

Girişimciler için iş fikri oluşturmak ve başarılı işletme kurarak iş fikrini gerçekleştirmek oldukça önemlidir (Özdaşlı ve Özkara, 2010; Cevher ve Yüksel, 2014). Oluşturulacak iş fikri daha sonra gerçekleştirilecek olan girişimin başarısını doğrudan etkilemektedir. İyi oluşturulmamış bir iş fikrinin yoğun rekabetin yaşandığı iş dünyasında başarılı olması oldukça zordur. Esnaf ve sanatkârların sahip oldukları işletmeler geleneksel olarak aileden süregelen işletmeler olabildiği gibi aileyle ilgisi olmadan yeni iş fikirleri oluşturularak da kurulmuş olabilirler. Özellikle geleneksel mesleklerde aileden gelen yetkinlikle işletme sürdürülebilme iken teknolojik gelişim sağlayan sektörlerde girişimcinin aileden bağımsız olarak girişim oluşturması veya girişimini geliştirebilmesi gerekebilmektedir. Deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimciler açısından işletme kuruluş fikri oluşumunda anlamlı farklılık olup olmadığı araştırmanın ikinci sorunsalı olarak karşımıza çıkmakla birlikte ikinci hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H2. Deneyimsiz ve seri girişimciler açısından işletme kuruluş fikrinin oluşumunda anlamlı farklılık vardır.

İşletmeler rekabetçi piyasa şartlarında var olan pazardan daha fazla pay alabilmek ve rakiplerine göre daha fazla kâr elde edebilmek için büyüme stratejileri oluşturabilmektedir (Met ve Erdem, 2011; Türksoy vd. 2013). Ekonomik ve piyasa şartlarına göre küçülme stratejileri de gerekli olabilmekle birlikte her işletme kuruluştan sonra çok fazla riske girmeden büyümek ve kârlılığını artırmak ister. Bunun için çevreyi sürekli tarayarak yeni pazarlar oluşturmak, var olan pazar payından daha fazla pay almak, yeni faaliyet alanlarına girmek gibi arayışlar içerisinde olunması gerekebilmektedir. İşletmenin sağlıklı büyümesi kârlılığı artıracaktır ve bu durum da işletmenin hayatta kalarak faaliyetlerini sürdürmesini garanti altına alabilecektir. Deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin iş büyüme düşüncesinde anlamlı fark olup olmadığı araştırmanın bir başka sorunsalını oluşturmakta ve üçüncü hipotez şu şekilde kurgulanmaktadır:

H3. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin iş büyüme düşüncesinde anlamlı farklılık vardır.

Literatürde günlük çalışma süresinin tükenme (Ünal ve Yoloğlu, 2000), fazla çalışma (Ulucan, 2007) gibi kavramlarla ilişkilendirildiği görülmekte olup çalışanlar için önemli bir kavramdır. Genel olarak çalışanların günlük 8 saat çalışması kabul görmüş bir uygulamadır. Kamu ve özel sektörde 8 saatten fazla çalışanlar için fazla çalışma uygulamaları devreye girmekte olup ilave ücret ödenmesi gündeme gelmektedir. Çalışanlar için çalışma süresi tanımlanmış iken girişimciler için durum bundan farklıdır. Girişimcilik uzun süreler zorlu şartlarda çalışmayı gerektirir. Girişimciler işletmelerini ve girişimlerini başarılı kılabilmek için uzun süreler çalışmaktan mutlu olabildikleri gibi bir zorunluluk olarak da uzun süre çalışabilmektedirler. Bu araştırma bulguları da esnaf ve sanatkâr girişimcilerin %72,7'sinin 8 saatten daha uzun süreler çalıştıklarını göstermektedir. Deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin ortalama çalışma sürelerinde anlamlı farklılık olup olmadığı araştırmanın dördüncü sorunsalı olup dördüncü hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H4. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin günlük ortalama çalışma sürelerinde anlamlı farklılık vardır.

Gerçekleştirilen mesleğin isteyerek seçilmesi yapılacak işte başarılı olabilmek için önemli bir etkidir. Mesleğini istemeden seçenlerde tükenmişliğin daha fazla gerçekleştiği görülmektedir (Kan, 2008:435). Girişimcilik birçok zorlukla mücadele etmeyi gerektiren bir alan olup mesleğin istenerek seçilmesi zorluklarla mücadele istekliliğini artıracaktır bir kavramdır. İstenilmeden zorla seçilen bir meslekte karşılaşılan zorluklarla mücadele istekliliğinin kırılması daha hızlı gerçekleşebilecektir. Birçok zorlukla mücadele ederek başarılı olmak durumunda olan esnaf ve sanatkâr girişimciler için de mesleğin istenerek seçilip seçilmemesi önemli bir değişken olarak değerlendirilebilir.

Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini isteyerek seçmelerinde anlamlı farklılık olup olmadığı araştırmanın bir başka sorunsalı olup beşinci hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H5. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini isteyerek seçmelerinde anlamlı farklılık vardır.

Genel olarak meslek sahiplerinin mesleklerine aidiyet duygusu içerisinde mesleklerini başkalarına tavsiye etmeleri beklenir. Yaşanan olumsuz durumlara bağlı olarak kişilerin mesleklerini (Karakuş, 2011:46) ya da yaptıkları işi başkalarına tavsiye etmedikleri de görülebilmektedir (Ardahan, 2010:117). Deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimciler içerisinde de mesleklerini başkalarına tavsiye edenler bulunduğu gibi çeşitli sebeplerle tavsiye etmeyenler de bulunmaktadır. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmelerinde anlamlı farklılık olup olmadığı araştırmanın bir başka sorunsalı olarak belirlenmiş ve altıncı hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H6. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmelerinde anlamlı farklılık vardır.

Çalışanlar için yapılan işin sevilmesi önemli bir kavramdır. Sevilen işin yapılması bireyin motive olmasını, işine yönelik olumlu duygu sonucu iş tatmini oluşumu sağlayabilmekte olumsuz durumlar da azalabilmektedir (Ağırbaş vd., 2005:335; Durmuş ve Günay, 2007:144). Sevilmeyen bir işi yapıyor olmak çalışanı zorlayan bir durumdur. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işlerini sevmelerinde anlamlı farklılık olup olmadığı araştırmanın bir başka sorunsalı olarak belirlenmiş ve yedinci hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H7. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işlerini sevmelerinde anlamlı farklılık vardır.

Literatürde, işletmelerde çalışan sayısının verimlilik (Daver, 2021:256), yenilikçilik (Örücü vd., 2011:58; Çetin ve Gedik, 2017:160), çalışan memnuniyeti (Duran vd., 2012) gibi kavramlarla ilişkili olarak ele alındığı gözlenmektedir. Esnaf ve sanatkâr girişimcilere ait işletmelerde çalışan sayılarının tacir işletmelerine göre daha az olduğu bilinmektedir. Birçok esnaf ve sanatkâr işletmesinde az sayıda kişi ile işlerin yürütülmeye çalışıldığı da gözlenmektedir. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletmelerinde çalışan sayısında anlamlı farklılık olup olmadığı araştırmanın son sorunsalı olarak belirlenmiş ve sekizinci hipotez şu şekilde kurgulanmıştır:

H8. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletmelerinde çalışan sayısında anlamlı farklılık vardır.

5. BULGULAR

5.1. Demografik Değişkenler ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

Demografik değişkenler incelendiğinde katılımcıların oranlarının;

- Erkeklerin %75,5 ve kadınların %24,5 olduğu,
- Evlilerin %80, bekârların %14,8 ve boşanmışların %5,2 olduğu,
- 24 yaş ve altındakilerin %6,1, 25-34 arası %22,6, 35-44 arası %33,3, 45-54 arası %25,9, 55 yaş ve üzeri %12,2 olduğu,
- İlkokul %27,8, ortaokul %20, lise %36,8, ön lisans %8,2, lisans %6,7, yüksek lisans %0,5 düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Kurucuların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

<i>Genel Bilgiler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>	<i>Genel Bilgiler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Cinsiyet			Medeni Durum		
Erkek	418	75,5	Evli	443	80
Kadın	136	24,5	Bekâr	82	14,8
			Boşanmış	29	5,2
Toplam	554	100	Toplam	554	100
Yaş			Eğitim Düzeyi Durumu		
24 yaş ve altı	33	6,1	İlkokul	153	27,8
25-34 arası	122	22,6	Ortaokul	110	20,0
35-44 arası	180	33,3	Lise	203	36,8
45-54 arası	140	25,9	Ön Lisans	45	8,2
55 ve üzeri	66	12,2	Lisans	37	6,7
			Yüksek Lisans	3	0,5
Toplam	541	100	Toplam	551	100

Not: Anket formlarında bazı sorulara yanıt vermeyen kişiler olduğundan, tablolarda toplam sayı uygulanan anket sayısı olan 555'in altında olabilmektedir.

5.2. İşe Yönelik Değişkenler ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

Kurucunun Daha Önce Başarısız İş Tecrübesi Oldu mu?

Tablo 2: Kurucunun daha önce başarısız iş tecrübesi durumu

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	Evet	115	20,7	21,0	21,0
	Hayır	433	78,0	79,0	100,0
	Total	548	98,7	100,0	
Cevap Yok	99,00	7	1,3		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkârların daha önce başarısız iş tecrübeleri olup olmadığı bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya Tablo 2.'de görüldüğü şekliyle cevap veren 548 kişiden %21'inin başarısız iş tecrübesinin bulunduğunu %79'unun başarısız iş tecrübesinin bulunmadığını belirttiği bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu esnaf ve sanatkâr işletmelerinin büyük çoğunluğunun (%79) başarılı işletme yöneticiliği yaptığını, işletmesini ayakta tutmayı ve sürdürebilmeyi başarabildiğini göstermektedir. Tablo 3.'le de bağlantılı olarak esnaf ve sanatkâr girişimci kurucuların %79'unun daha önce başarısız işletme tecrübesi bulunmayan ve ilk işletmelerine sahip olan deneyimsiz girişimci olduğu anlaşılmaktadır. %21'inin ise öncesinde başka işletme sahiplikleri olmuş ve hali hazırda işletme sahipliği olan deneyimli ya da seri girişimci oldukları anlaşılmaktadır. Esnaf ve sanatkâr işletme kurucularının büyük çoğunluğunun ilk işletme tecrübeleri olmasının yanı sıra başarısız olsa dahi yeni girişim oluşturmaktan vazgeçmeyen seri girişimcilerin varlığı önemli iki bulgudur.

Kurucunun Daha Önce Başarısız İş Tecrübesi Oldu İse Bu Kaçınıcı İşletme Tecrübesi?

İşletme sahipliği noktasında kaçınıcı işletmeleri olduğu ile ilgili sorulan soruya cevap verenlerden %79,6'sı gibi çok büyük oran ilk işletmeleri olduğunu belirtmişlerdir. İlk işletme sahipliği deneyimsiz girişimci grubu olarak ifade edilmektedir. Bu veri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun deneyimsiz girişimci olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Deneyimsiz girişimci tanımı ilk işletmesini kuran deneyimsiz girişimcileri ya da var olan bir işletmeyi devam ettiren daha önce işletme tecrübesi bulunmayanları ifade etmektedir. Aile işletmesini devralan daha önce işletme tecrübesi bulunmayanlar da bu grupta değerlendirilmektedir. Deneyimsiz ifadesi ilk işletme deneyimi olması, öncesinde işletme deneyimi olmaması anlamında kullanılmaktadır. İlk işletmesini

uzun yıllar başarıyla yürütüyor olsalar dahi deneyimsiz girişimci grubunda yer almaktadırlar. Başarısız işletme tecrübesi bulunanlar ise deneyimli girişimcilerdir. Bu araştırma verileri deneyimli girişimci oranını %18,6 olarak göstermektedir. Bu deneyimli girişimciler bir işletmeyi başarısızlık sebebiyle kapatıp yeni işletme açan seri girişimcilerdir. Girişimcilikten vazgeçmeyip ısrarla yeni girişimler peşinde koştukları ve yeni işletmeler açtıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 3: Kurucunun işletme sahipliği sayısına ait tablo

	Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
İlk	442	79,6	79,6	79,6
2	66	11,9	11,9	91,5
3	21	3,8	3,8	95,3
4	6	1,1	1,1	96,4
5	5	,9	,9	97,2
6	1	,2	,2	97,4
7	1	,2	,2	97,6
10	2	,4	,4	99,0
15	1	,2	,2	99,2
Bilinmeyen	10	1,8	1,8	100
Toplam	555	100,0	100,0	

Genel olarak %18,6 orana sahip olduğu görülen seri girişimcilerin kendi içindeki oransal dağılımı Tablo 4.'de görüldüğü gibidir. Esnaf ve sanatkârlardan, önceden başarısız iş tecrübesi olanların kaçınıcı işletmelerine sahip oldukları bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 103 işletmeden %64,1'inin 2, %20,4'ünün 3, %5,8'inin 4, %4,9'unun 5, %1'inin 6, %1'inin 7, %1,9'unun 10, %1'inin 15. işletmesi olduğu görülmektedir. 10. hatta 15. işletmesini kurduğunu ifade eden girişimci bulgusu önemlidir. Büyük çoğunluğun (%64,1) 2. işletmesine sahip olduğu sonraki sahipliklerin sayı ve oranların giderek azaldığı da görülmektedir. Seri girişimcilerden %84,5'inin 2. ve 3. girişimine sahip olmaları diğerlerinin oransal olarak küçük değerlere sahip olmaları ilk başarısız işletme tecrübesine sahip olunmasına karşın ikinci ve üçüncü işletme tecrübelerinde başarılı olmak için çabaladıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgular esnaf ve sanatkâr girişimcilerin bir kısmının başarısız olsalar dahi yeni girişimler oluşturabilen seri girişimciler olabildiklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 4: Kurucunun başarısız işletme sahipliği sayısı

	Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
2	66	11,9	64,1	64,1
3	21	3,8	20,4	84,5
4	6	1,1	5,8	90,3
5	5	,9	4,9	95,1
6	1	,2	1,0	96,1
7	1	,2	1,0	97,1
10	2	,4	1,9	99,0
15	1	,2	1,0	100,0
Toplam	103	18,6	100,0	
Araştırma dışı	452	81,4		
Toplam	555	100		

Genel olarak ele alındığında esnaf ve sanatkâr girişimcilerden bu araştırma için 442 işletme deneyimsiz girişimci (Tablo 3) ya da ilk girişimlerine sahip girişimci iken 103 işletme deneyimli ya da seri girişimci (Tablo 4) durumundadır.

Kurucunun İşletmesi Kaç Yıldır Faaliyette?

Esnaf ve sanatkârlardan işletmelerinin kaç yıldır faaliyette olduğu bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 555 kişiden %1,1'inin cevap vermedikleri, %3,8'inin 1, %7,2'sinin 2, %6,1'inin 3, %5,6'sının 4, %5,6'sının 5, %6,5'inin 6, %4,1'inin 7, %4,5'inin 8, %3,2'sinin 9, %5,9'unun 10, %3,6'sını 11, %2,5'inin 12, %2,9'unun 13, %1,4'ünün 14, %5,0'inin 15, %1,4'ünün 16, %1,1'inin 17, %0,9'unun 18, %1,3'ünün 19, %4,5'inin 20, %0,5'inin 21, %1,3'ünün 22, %0,2'sinin 23, %1,1'inin 24, %2,5'inin 25, %1,1'inin 26, %0,2'sinin 27, %0,7'sinin 28, %0,4'ünün 29, %4,9'unun 30, %0,5'inin 31, %0,7'sinin 33, %0,2'sinin 34, %1,4'ünün 35, %0,2'sinin 36, %0,4'ünün 37, %1,8'inin 40, %0,2'sinin 41, %0,5'inin 45, %0,2'sinin 46, %0,2'sinin 49, %1,3'ünün 50, %0,4'ünün 55, %0,7'sinin 60 ve %0,2'sinin 64 yıldır işletmelerinin faaliyette olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5: Kurucunun sahibi olduğu işletmenin faaliyet süresi tablosu

Yıl	Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)	Yıl	Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
1,00	21	3,8	3,8	3,8	24,00	6	1,1	1,1	80,4
2,00	40	7,2	7,2	11,0	25,00	14	2,5	2,5	82,9
3,00	34	6,1	6,1	17,1	26,00	6	1,1	1,1	84,0
4,00	31	5,6	5,6	22,7	27,00	1	,2	,2	84,1
5,00	31	5,6	5,6	28,3	28,00	4	,7	,7	84,9
6,00	36	6,5	6,5	34,8	29,00	2	,4	,4	85,2
7,00	23	4,1	4,1	38,9	30,00	27	4,9	4,9	90,1
8,00	25	4,5	4,5	43,4	31,00	3	,5	,5	90,6
9,00	18	3,2	3,2	46,7	33,00	4	,7	,7	91,4
10,00	33	5,9	5,9	52,6	34,00	1	,2	,2	91,5
11,00	20	3,6	3,6	56,2	35,00	8	1,4	1,4	93,0
12,00	14	2,5	2,5	58,7	36,00	1	,2	,2	93,2
13,00	16	2,9	2,9	61,6	37,00	2	,4	,4	93,5
14,00	8	1,4	1,4	63,1	40,00	10	1,8	1,8	95,3
15,00	28	5,0	5,0	68,1	41,00	1	,2	,2	95,5
16,00	8	1,4	1,4	69,5	45,00	3	,5	,5	96,0
17,00	6	1,1	1,1	70,6	46,00	1	,2	,2	96,2
18,00	5	,9	,9	71,5	49,00	1	,2	,2	96,4
19,00	7	1,3	1,3	72,8	50,00	7	1,3	1,3	97,7
20,00	25	4,5	4,5	77,3	55,00	2	,4	,4	98,0
21,00	3	,5	,5	77,8	60,00	4	,7	,7	98,7
22,00	7	1,3	1,3	79,1	64,00	1	,2	,2	98,9
23,00	1	,2	,2	79,3	Kayıp	6	1,1	1,1	100,0
					Toplam	555	100,0	100,0	

İşletmelerin %52,6'sını ilk 10 yıl içerisinde %77,3'ünün ilk 20 yıl içerisinde %90,1'inin de ilk 30 yıl içerisinde bulunduğu görülmektedir. İşletme ömür süresi arttıkça hayatta kalan işletme sayısının azaldığı görülmektedir. Yarıdan biraz fazlasının ise henüz ilk 10 yıl içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletme faaliyet yılı ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	12,2957	12,81924	546	-1,955	0,05
Deneyimsiz	433	15,2887	15,02890			

Tablo 6.'da görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin işletme faaliyet yılları arasında anlamlı fark ($t = -1,955$, $p = 0,05 \leq 0,05$) bulunmakta olup H1 hipotezi (H1. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletme faaliyet yılına göre anlamlı fark vardır) doğrulanmıştır. Deneyimsiz girişimcilerin işletme yıl ortalamalarının (15,2887) seri girişimcilerden (12,2957) daha yüksek değer aldığı görülmektedir. Deneyimsiz girişimcilerin işletmelerinin daha uzun süredir faaliyette olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu Carbonara vd., (2020:143)'nin hayatta kalma ile ilgili genel olarak, deneyimli girişimciler tarafından yönetilen firmalar, deneyimsiz girişimciler tarafından yönetilen firmalardan daha uzun bir süreye sahiptir bilgisi ile uyumsuzdur. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerde tam tersi olarak deneyimsiz girişimcilerin işletme ömür sürelerinin daha uzun olduğu anlaşılmaktadır.

İşletme kurucusunun işletme tecrübe sayısına yani kaçınıcı işletmesine sahip olduğu ve sahip olduğu işletmeyi kaç yıldır yürüttüğüne göre yıl ortalamaları ise Tablo 7.'de görüldüğü gibidir.

İkinci işletme durumunda olan 66 işletmenin faaliyet ortalaması 12,43 yıl, üçüncü işletme durumunda olan 21 işletmenin faaliyet ortalaması 15,39 yıl, dördüncü işletme durumunda olan 6 işletmenin faaliyet ortalaması 6,34 yıl, beşinci işletme durumunda olan 5 işletmenin faaliyet ortalaması 9,2 yıl, altıncı işletme durumunda olan 1 işletmenin faaliyet ortalaması 27 yıl, yedinci işletme durumunda olan 1 işletmenin faaliyet ortalaması 3 yıl, 10. işletme durumunda olan 2 işletmenin faaliyet ortalaması 10,5 yıl, 15. işletme durumunda olan 1 işletmenin faaliyet ortalaması 1 yıl ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Kurucunun faaliyette olan işletmesine ait tecrübe sayısına göre ortalama faaliyet süresi

Kurucunun işletme tecrübesi sayısı	N	Ortalama (yıl)	Std. Sapma
1	442	15,44	15,431
2	66	12,43	12,531
3	21	15,39	17,562
4	6	6,34	6,623
5	5	9,20	7,496
6	1	27,00	.
7	1	3,00	.
10	2	10,50	,707
15	1	1,00	.
Bilinmeyen	10	10,60	11,276
Toplam	555	14,79	15,010

İşletme sayılarının yüksek olduğu ilk işletmesine sahip olanların ortalaması 15 yılın biraz üzerinde iken 2. işletmesine sahip olanların 12 yılın biraz üzerinde olduğu görülmektedir.

Kurucu İşletme Kuruluş Fikrini Nasıl Oluşturdu?

Tablo 8.'de görülen araştırma bulgularına göre; esnaf ve sanatkârların işletme kuruluş fikrini nasıl oluşturdukları bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 552 kişiden %46,4'ünün aileden geldiği %53,6'sının kendisinin oluşturduğunu belirttikleri görülmektedir.

Tablo 8: Kurucunun işletme kuruluş fikrini nasıl oluşturduğuna ait tablo

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	Aileden	256	46,1	46,4	46,4
	Kendim araştırarak	296	53,3	53,6	100,0
	Total	552	99,5	100,0	
Cevap Yok	99,00	3	,5		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin %53,6'sının ailelerinden bağımsız olarak kendi araştırmaları ile işletmelerini kurmuş olmaları önemlidir. Bu kişilerin yeniliklere açık, piyasa şartlarını değerlendirebilen, yeni fırsatlar arayan ve bunları yakalayarak işletmelerini kuran kişiler olduklarını göstermektedir. Aileden fikir alanlar ise ya geleneksel olarak bir işin devamı niteliğinde olabilirken ya da ailenin tecrübesini bir sonraki nesle aktararak yeni bir işe yönelimi şeklinde olabilmektedir.

Tablo 9: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletme kuruluş fikrinin oluşumu ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	1,5304	,50126	544	-,150	,881
Deneyimsiz	431	1,5383	,49911			

Tablo 9.'da görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletme kuruluş fikrinin oluşumunda anlamlı fark ($t = -0,150$, $p = ,881 > 0,05$) olmadığı bulgusu ortaya çıkmış ve H2 hipotezi (H2. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletme kuruluş fikrinin oluşumuna göre anlamlı fark vardır) doğrulanmamıştır. Hem deneyimsiz girişimciler hem de seri girişimcilerde işletme kuruluş fikrinin aileden mi geldiği kendilerinin araştırarak mı işletme kuruluş fikrini buldukları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Kurucu İşini Büyütmeyi Düşünüyor mu?

Tablo 10: Kurucunun işini büyütüp büyütme düşüncesi

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	Evet	403	72,6	72,9	72,9
	Hayır	150	27,0	27,1	100,0
	Total	553	99,6	100,0	
Cevap Yok	99,00	2	,4		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkârların işlerini büyütmeyi planlayıp planlamadıkları bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 553 kişiden %72,9'unun işini büyütmeyi planladığı %27,1'inin işini büyütmeyi düşünmediği anlaşılmaktadır. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun (%72,9) işlerini büyütmek istemeleri yaptıkları işle ilgili umutlu oldukları, gelecekte daha başarılı işler yapabileceklerini değerlendirdikleri, piyasa şartlarında büyüyecek fırsatlar gördüklerini, kendilerine ve piyasa şartlarına güvendiklerini, meslekleri ile ilgili gelecekte büyüyerek başarılı iş yapabileceklerini düşündüklerini göstermektedir.

Tablo 11: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin iş büyütme düşüncesi ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	1,2783	,45010	546	,222	,824
Deneyimsiz	433	1,2679	,44338			

Tablo 11.'de görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin iş büyütme düşüncesinde anlamlı fark ($t= 0,222$, $p=,824>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiş ve H3 hipotezi (H3. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin iş büyütme düşüncesine göre anlamlı fark vardır) doğrulanmamıştır. Hem deneyimsiz girişimciler hem de seri girişimcilerde iş büyütme düşünceleri arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Kurucunun Günlük Ortalama Çalışma Süresi

Tablo 12: Kurucunun günlük ortalama çalışma süresi tablosu

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	0-8 saat	149	26,8	27,3	27,3
	9-12 saat	320	57,7	58,6	85,9
	12 saat ve üzeri	77	13,9	14,1	100,0
	Toplam	546	98,4	100,0	
Cevap Yok	99,00	9	1,6		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkârların günlük olarak kaç saat çalıştıkları bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 546 kişinin verilerinden %27,3'ünün 0-8 saat, %58,6'sının 9-12 saat, %14,1'inin 12 saat ve üzerinde çalıştıkları bulgusu elde edilmiştir. Esnaf ve sanatkârların %72,7'sinin 8 saatten daha uzun süre çalıştıkları anlaşılmaktadır. Girişimcilik zor ve çok çaba isteyen bir süreçtir. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun (%72,7) günlük ortalama 8 saatten fazla çalışmaları oluşturdukları girişimlerine yoğun emek harcadıklarını göstermektedir.

Tablo 13: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin günlük ortalama çalışma süresi ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	112	2,0446	,64916	538	3,341	,001
Deneyimsiz	428	1,8224	,62069			

Tablo 13.'de görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin günlük ortalama çalışma sürelerinde anlamlı fark ($t= 3,341$, $p=,001<0,05$) olduğu bulgusu elde edilmiş olup H4 hipotezi (H4. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin günlük ortalama çalışma süresine göre anlamlı fark vardır) doğrulanmıştır. Seri girişimcilerin deneyimsiz girişimcilere göre günlük ortalama çalışma süresi olarak daha fazla çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Kurucu Mesleğini İsteyerek mi Seçti?

Tablo 14: Kurucunun mesleğini isteyerek seçme durumu

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	Evet	488	87,9	88,1	88,1
	Hayır	66	11,9	11,9	100,0
	Total	554	99,8	100,0	
Cevap Yok	99,00	1	,2		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkârların mesleklerini isteyerek mi seçtikleri bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 554 kişiden %88,1'inin mesleğini isteyerek seçtiği %11,9'unun mesleğini isteyerek seçmediği bulgusu oluşmuştur. Bu bulgu esnaf ve sanatkâr girişimcilerin %88,1 gibi çok büyük oranda yaptıkları mesleklerini kendi istekleri ile seçtiklerini, %11,9 gibi az da olsa bir grubun meslekleri isteyerek seçmedikleri mesleklerini istemeseler de yapmak durumunda kaldıklarını göstermektedir. Mesleğini istemeyerek seçen grubun esnaf ve sanatkârlarda çok küçük yaşlarda mesleklerine çırak olarak başlamış olmaları ve o yaşlarda ebeveynlerince mesleklerine iş öğrenmeleri için yönlendirilmiş olmaları ve sonrasında da ustalaştıkları mesleklerini isteyerek seçmiş olmaları dahi sürdürmek durumunda kalmaları sebep olabilmektedir. Çırak olarak başladıkları meslekleri ebeveynlerinin kendi meslekleri ve işleri olabildiği gibi ebeveynin mesleği olmasa bile kişiyi meslek edinmesi için bir mesleğe yönlendirmesi şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Ayrıca bunlarından dışında kişi gelir elde edebilmek için istemese de gelecek gördüğü bir mesleği seçmek ve sürdürmek durumunda da kalabilmektedir. Her ne sebeple olursa olsun mesleğini isteyerek seçmeyenlerin oranının düşük gerçekleşmiş olması ve esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük oranda mesleklerini isteyerek seçmiş olmaları önemli bir bulgudur. Birçok zorlukla mücadele etmek durumunda olan girişimciler için girişimcinin isteyerek seçtiği bir meslekte başarılı olması ve sürekliliği sağlaması daha kolay hale gelebilecektir.

Tablo 15: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini isteyerek seçmeleri ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	1,1391	,34760	546	,692	,489
Deneyimsiz	431	1,1155	,31996			

Tablo 15.'de görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini isteyerek seçmelerinde anlamlı fark ($t=0,692$, $p=,489>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiş ve H5 hipotezi (H5. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini isteyerek seçmelerine göre anlamlı fark vardır) doğrulanmamıştır. Hem deneyimsiz girişimciler hem de seri girişimcilerde mesleklerini isteyerek seçimleri arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Kurucu Mesleğini Başkalarına Tavsiye Eder mi?

Tablo 16: Kurucunun mesleğini başkalarına tavsiye etme durumu

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	Evet	418	75,3	75,6	75,6
	Hayır	135	24,3	24,4	100,0
	Total	553	99,6	100,0	
Cevap Yok	99,00	2	,4		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkârların mesleklerini başkalarına tavsiye edip etmeyecekleri bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 553 kişiden %75,6'sının mesleğini başkalarına tavsiye edebileceği %24,4'ünün mesleklerini başkalarına tavsiye etmeyeceklerini belirttikleri görülmektedir.

Tablo 17: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmeleri ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	1,3130	,46576	166,837	1,750	,082
Deneyimsiz	432	1,2292	,42078			

Tablo 17.'de görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmelerinde anlamlı fark ($t=1,750$, $p=0,082>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiş ve H6 hipotezi (H6. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmelerine göre anlamlı fark vardır) doğrulanmamıştır. Hem deneyimsiz girişimciler hem de seri girişimcilerde mesleklerini başkalarına tavsiyeleri arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Mesleklerini isteyerek seçtiklerini belirtenlerin oranı %88,1 iken mesleklerini başkalarına tavsiye edeceğini belirtenlerin oranı %75,6 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak ise %24,4 oranında mesleklerini başkalarına tavsiye etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Mesleklerini isteyerek seçenlerle mesleklerini isteyerek seçmeyenlerden oransal olarak mesleklerini tavsiye edenler ve etmeyenlere göre oranı Tablo 18.'de görüldüğü gibidir.

Tablo 18: Kurucunun mesleğini seçme isteği ile başkalarına tavsiyesi durumu

	Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
Mesleğini isteyerek seçen ve başkalarına tavsiye eden	389	70,1	70,1	70,1
Mesleğini isteyerek seçen fakat başkalarına tavsiye etmeyen	98	17,7	17,7	87,7
Mesleğini isteyerek seçmeyen fakat başkalarına tavsiye eden	29	5,2	5,2	93,0
Mesleğini isteyerek seçmeyen ve başkalarına tavsiye de etmeyen	37	6,7	6,7	99,6
Bilinmeyen	2	,4	,4	100,0
Toplam	555	100,0	100,0	

Mesleğini isteyerek seçip başkalarına da tavsiye edenlerin oranı %70,1, mesleğini isteyerek seçip başkalarına tavsiye etmeyenlerin oranı %17,7, mesleğini isteyerek seçmediği halde başkalarına tavsiye edenlerin oranı %5,2, hem mesleğini isteyerek seçmeyip hem de başkalarına da tavsiye etmeyenlerin oranının %6,7 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Mesleğini isteyerek seçenlerden bir kişinin mesleğini tavsiye edip etmeyeceğini belirtmediği görülmüştür. %0,4 oranında da cevap vermeyen bulunmaktadır. Mesleğini isteyerek seçen ve başkalarına da tavsiye edenlerin oranının oldukça yüksek çıkması beklenen bir durum iken mesleğini isteyerek seçtiği halde başkalarına tavsiye etmeyeceklerini belirten %17,7'lik grup beklenenden daha fazla olabilir. Mesleklerini isteyerek seçmeyenlerden mesleklerini başkalarına tavsiye edecek olanların (%5,2) oranı ile tavsiye etmeyecek olanların (%6,7) oranlarının birbirine yakın gerçekleştiği görülmektedir. Mesleklerini isteyerek seçmemiş olsalar da başkalarına tavsiye edebileceklerini belirtmeleri önemli bir bulgu olup mesleklerinde gelecek gördükleri ve mesleklerinden memnun olduklarını göstermektedir. Hangi grupta olursa olsun esnaf ve sanatkâr girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmemeleri; mesleklerinin fiziki olarak zorlayıcı ve çok büyük emek istiyor olması, mesleklerinde bir gelecek görmüyor olmaları benzeri olumsuz şartlar sebebiyle olabileceği gibi meslekleri ile ilgili şartlar olumlu olsa dahi mesleklerinde rakip istemiyor olmaları, meslekleri ile ilgili var olan pazar payını paylaşmak istemiyor olmalarından da kaynaklanıyor olabilir.

Kurucu İşini Severek mi Yapıyor?

Tablo 19: Kurucunun işini severek yapma durumu

		Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
	Evet	496	89,4	89,7	89,7
	Hayır	57	10,3	10,3	100,0
	Total	553	99,6	100,0	
Cevap Yok	99,00	2	,4		
Toplam		555	100,0		

Esnaf ve sanatkârların işlerini severek yapıp yapmadıkları bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 553 kişiden %89,7'sinin işlerini severek yaptıkları %10,3'ünün işlerini severek yapmadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 20: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işlerini sevmeleri ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	1,1391	,34760	159,832	1,251	,213
Deneyimsiz	432	1,0949	,29343			

Tablo 20.'de görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin işlerini sevmelerinde anlamlı fark ($t= 1,251, p=0,213>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiş ve H7 hipotezi (H7. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işlerini sevmelerine göre anlamlı fark vardır) doğrulanmamıştır. Hem deneyimsiz girişimciler hem de seri girişimcilerde işlerini sevmeleri arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Mesleklerini isteyerek seçtiklerini belirtenlerin oranı %88,1 iken işini severek yaptığını belirtenlerin oranı %89,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu iki oran birbirine oldukça yakın gerçekleşmiştir. Genel olarak mesleklerini isteyerek seçenlerin işlerini de severek yaptıkları anlaşılmaktadır. Mesleklerini isteyerek seçenlerle mesleklerini isteyerek seçmeyenlerden oransal olarak işini sevenler ve sevmeyenlerin durumu Tablo 21'de görüldüğü gibidir.

Tablo 21: Kurucunun işini sevmesi ile başkalarına tavsiyesine ait tablo

	Frekans	Oran (%)	Geçerli Oran (%)	Kümülatif Toplam (%)
Mesleğini isteyerek seçen ve işini seven	459	82,7	82,7	82,7
Mesleğini isteyerek seçen fakat işini sevmeyen	28	5,0	5,0	87,7
Mesleğini isteyerek seçmeyen fakat işini seven	37	6,7	6,7	94,4
Mesleğini isteyerek seçmeyen ve işini de sevmeyen	29	5,2	5,2	99,6
Bilinmeyen	2	,4	,4	100,0
Toplam	555	100,0	100,0	

Hem mesleğini isteyerek seçen hem de yaptığı işini sevenlerin oranı %82,7, mesleğini isteyerek seçtiği halde işini sevmeyenlerin oranı %5, mesleğini isteyerek seçmediği halde işini sevenlerin oranı %6,7, hem mesleğini isteyerek seçmeyen hem de işini sevmeyenlerin oranı %5,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Mesleğini isteyerek seçen ve işini sevenlerin oranı beklendiği gibi oldukça yüksek gerçekleşmiştir. Diğerlerinin oransal olarak birbirlerine yakın değerler aldığı bulgusu elde edilmiştir. Oransal olarak küçük olsa da mesleğini isteyerek seçmediği halde işini sevenlerin olması önemli bir bulgu olup mesleğini isteyerek seçtiği halde işlerini sevmeyenlerle birbirine yakın değer aldığı da görülmektedir. Genel olarak mesleklerini isteyerek seçenlerin yaptıkları işi de sevdiği anlaşılmaktadır.

Kurucunun İşletmesinde Çalışan Sayısı (Kendisi Dahil)?

Tablo 22: Kurucunun işletmesinde kendisi dahil olmak üzere çalışan kişi sayısı

Çalışan Sayısı	Frekans	Oran (%)	Çalışan Sayısı	Frekans	Oran (%)
1,00	126	22,7	11,00	5	,9
2,00	130	23,4	12,00	4	,7
3,00	97	17,5	13,00	2	,4
4,00	69	12,4	15,00	6	1,1
5,00	37	6,7	17,00	1	,2
6,00	18	3,2	20,00	1	,2
7,00	20	3,6	25,00	1	,2
8,00	16	2,9	26,00	1	,2
9,00	6	1,1	27,00	1	,2
10,00	7	1,3	40,00	1	,2
Bilinmeyen	6	1,1	Toplam	555	100,0

Esnaf ve sanatkârlardan kendileri dahil olmak üzere işletmelerinde kaç kişinin çalıştığı bilgisine ulaşabilmek için yöneltilen soruya cevap veren 555 kişiden %1,1'inin cevap vermedikleri, %22,7'sinin tek başlarına çalıştığı ve yanlarında kimseyi çalıştırmadıkları, %23,4'ünün 2, %17,5'inin 3, %12,4'ünün 4, %6,7'inin 5, %3,2'sinin 6, %3,6'sının 7, %2,9'unun 8, %1,1'inin 9, %1,3'ünün 10, %0,9'unun 11, %0,7'sinin 12, %0,4'ünün 13, %1,1'inin 15, %0,2'sinin 17, %0,2'sinin 20, %0,2'sinin 25, %0,2'sinin 27, %0,2'sinin 40 kişi ile çalıştıkları görülmektedir.

Elde edilen bulgular esnaf ve sanatkâr girişimcilerin %22,7'sinin tek başına çalışırken büyük çoğunluğunun az sayıda kişiyle işlerini yürüttüklerini göstermektedir. 5 kişi ve daha az kişiyle çalışanların oranının %82,7 olduğu görülmektedir. Üretim, pazarlama, müşteri ilişkileri, muhasebe ve finans gibi birçok işle ya tek başlarına ilgilendikleri ya da az sayıda kişiyle yürütmeye çalıştıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 23: Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletmelerinde çalışan sayısı ile ilgili t testi sonuçları

Girişimci tipi	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p
Seri	115	3,5043	2,87571	546	-1,278	,202
Deneyimsiz	433	4,8129	10,876			

Tablo 23.'de görülen araştırma bulgularına göre deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletmelerinde çalışan sayısında anlamlı fark ($t= 1,251$, $p=0,213>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiş ve H8 hipotezi (H8. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletmelerinde çalışan sayısına göre anlamlı fark vardır) doğrulanmamıştır. Hem deneyimsiz girişimciler hem de seri girişimcilerde çalışan sayısına göre anlamlı fark bulunmamaktadır.

Kurucunun Firmasının Kayıtlı Olduğu Esnaf Odası

Tablo 24: Kurucunun firmasının kayıtlı olduğu esnaf odasına ait tablo

Oda	Frekans	Oran (%)	Oda	Frekans	Oran (%)
Bilinmeyen	45	8,1	Kahveciler	11	2,0
Afşin	21	3,8	Kasaplar	11	2,0
Andırın	11	2,0	Kunduracılar	11	2,0
Attarlar	11	2,0	Kuyumcular	11	2,0
Ayakkabıcılar	17	3,1	Lokantacılar	13	2,3
Bakırcılar	47	8,5	Mahrukâtçılar	27	4,9
Bakkallar	13	2,3	Marangozlar	35	6,3
Berberler	45	8,1	Sandalyeciler	11	2,0
Çağlayancerit	31	5,6	Şoförler	11	2,0
Demirciler	11	2,0	Teknik makine	25	4,5
Elbistan	19	3,4	Tenekeçiler	19	3,4
Elektrikçiler	11	2,0	Terziler	17	3,1
Fırıncılar	11	2,0	Türkoğlu	15	2,7
İnşaatçılar	11	2,0	Zahireciler	13	2,3
Kabzımallar	21	3,8	Toplam	555	100,0

Kayıtlı Olunan Esnaf ve Sanatkâr Odası ile ilgili olarak; %3,8'inin Afşin, %2,0'sinin Andırın, %2,0'sinin attarlar, %3,1'inin hazır ayakkabıcılar ve saraciyeler, %8,5'inin bakırcılar, %2,3'ünün bakkallar, %8,1'inin berberler, %5,6'sının Çağlayancerit, %2,0'sinin demirciler, %3,4'ünün Elbistan, %2,0'sinin elektrikçiler bobinajcılar, %2,0'sinin fırıncılık ve unlu mamuller imalatı ve ticaret, %2,0'sinin inşaatçılar, %3,8'inin gıda maddeleri ve kabzımallar, %2,0'sinin kahveciler, %2,0'sinin kasaplar, %2,0'sinin kunduracılar, %2,0'sinin kuyumcular, %2,3'ünün lokantacılar kebabçılar ve tatlıcılar, %4,9'unun mahrukâtçılar, %6,3'ünün marangozlar hızarıcılar, %2,0'sinin sandalyeciler döşemeciler oymacılar kereste imal ve satıcıları, %2,0'sinin şoför ve otomobilciler, %4,5'inin teknik makine, %3,4'ünün tenekeçiler, %3,1'inin terziler ve konfeksiyoncular, %2,7'sinin Türkoğlu ve %2,3'ünün zahireciler odasına kayıtlı olarak faaliyetlerini yürüttükleri katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

6. SONUÇ ve TARTIŞMA

Deneyimsiz girişimciler yeni girişimi olan ya da devralma yoluyla da olsa ilk defa bir işletme sahipliği olan girişimcilerken, deneyimli girişimciler daha önce işletme sahipliği olmuş ve halen işletme sahipliği olan girişimcilerdir. Deneyimli girişimciler seri ve portföy girişimciler olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır.

Seri girişimciler, asıl işlerini satan veya kapatan ancak daha sonraki bir tarihte başka bir işi devralan, kuran veya satın alan kişilerdir. Portföy girişimcileri, aynı anda iki veya daha fazla işletmeye sahip olan bireylerdir. Aslında, iki deneyimli girişimci arasındaki mülkiyet açısından temel fark, seri girişimcilerin sıralı mülkiyet eğilimine sahip olmaları, portföy girişimcilerinin aynı anda birden fazla işletmeye sahip olmalarıdır (Morrish, 2009:34). Seri girişimcilerin sadece bir işletmeleri bulunurken portföy girişimciler aynı anda birden fazla işletmeye sahip olan girişimcilerdir.

Araştırmada esnaf ve sanatkâr girişimciler tacir statüsü taşımadığı için portföy girişimciliği araştırma kapsamına alınmamış olup deneyimli girişimcilik sadece daha önce başarısız işletme tecrübesi bulunan seri girişimciler üzerinden incelenmiştir. Bu araştırmada esnaf ve sanatkârlarda deneyimsiz ve seri girişimciliğin ayrımını yapabilmek, yapılan bu ayrıma göre deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimciler açısından şu hususlarda anlamlı farklılıklar oluşup oluşmadığını açığa çıkartmak amaçlanmıştır: işletme faaliyet yılı, kuruluş fikri oluşumu, iş büyütme düşüncesi, günlük ortalama çalışma süreleri, mesleklerini isteyerek seçmeleri, mesleklerini başkalarına tavsiye etmeleri, işlerini sevmeleri, işletmelerinde çalışan sayısı.

Mevcut işletmesinden önce başarısız iş tecrübesi bulunup bulunmadığı ile ilgili soruya esnaf ve sanatkârların %79,6 oranında ilk işletmeleri olduğu ve %20,4 oranında öncesinde başarısız bir işletme deneyimi yaşadıklarını belirtmişlerdir. İlk işletme sahipliği olanlar deneyimsiz girişimci öncesinde işletme deneyimi olanlar deneyimli (seri) girişimci olarak gruplandırılmıştır.

Araştırma bulgularına göre beş yılını tamamlamış işletme sayısının 423 olduğu, 20 yıldan uzun süredir faaliyetlerini sürdüren esnaf ve sanatkâr işletmesinin de 145 olduğu görülmektedir. Deneyimsiz ve seri esnaf ve sanatkâr girişimcilerin işletme faaliyet yılları arasında anlamlı fark ($t = -1,955$, $p = 0,05 \leq 0,05$) olduğu, deneyimsiz girişimcilerin işletme yıl ortalamalarının (15,2887) seri girişimcilerden (12,2957) daha yüksek değer aldığı, deneyimsiz girişimcilerin işletmelerinin seri girişimcilere göre daha uzun süre faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. Seri girişimcilerin deneyimsiz girişimcilere göre işletme sürelerinin kısa olması bir işletmeyi kapatıp yeni işletme kurmaları nedeni ile açıklanabilir. Deneyimsiz girişimcilerin ise kurdukları ilk işletmeleri başarılı ise devam etmeye, işletmelerini yaşatmaya ve işletme ömrünü uzatmaya çalıştıklarından işletme yıl ortalamaları daha yüksek olmaktadır. Bu sebepten, deneyimsiz girişimcilerin işletme ömür sürelerinin seri girişimcilerin işletme ömür sürelerinden uzun olması bu araştırma için beklenen bir durumdur. Bu yönde oluşturulan araştırma hipotezinin de doğrulandığı görülmüştür.

İşletmelerini kurarken kuruluş fikrinin aileden mi geldiği yoksa kendileri tarafından araştırılarak mı bulunduğu ile ilgili olarak esnaf ve sanatkâr girişimcilerin %46,4'ü işletme kuruluş fikrinin aileden geldiğini, %53,6'sı işletme kuruluş fikrini kendileri araştırarak bulduklarını belirtmişlerdir. Esnaf ve sanatkârların işletme kuruluş fikrini kendileri araştırarak oluşturmaları oldukça kıymetli bir bulgudur. Çevrelerini tarayarak yeni iş fırsatlarını yakalayabildiklerini göstermektedir. Bu araştırma örneğinde işletmelerin yarıdan fazlasının iş fikrini kendileri araştırarak buldukları açığa çıkmıştır. Örneklem üzerinden genelleştirecek olursak esnaf ve sanatkâr işletmelerinin yarıdan fazlası aileden bağımsız olarak iş fırsatlarını yakalayıp kendi işini oluşturan, piyasa şartlarını takip edebilen, risk alabilen, proaktif, yenilikçi iş fikirlerini yakalayabilen ve kendi işini kurarak faaliyetlerini sürdürebilen girişimcilerden oluşmaktadır. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletme kuruluş fikrinin oluşumunda anlamlı fark ($t = -0,150$, $p = ,881 > 0,05$) olmadığı araştırma bulgularınca görülmektedir. Her iki grup için de işletme kuruluş fikrinin aileden gelmesi ya da kendilerince araştırılarak bulunması arasında anlamlı fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin işlerini büyütmeyi düşünüp düşünmedikleri ile ilgili olarak ise %72,9 oranında girişimcinin işini büyütmeyi düşündüğü, %27,1 oranında girişimcinin ise işini büyütmeyi düşünmediği sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç esnaf ve sanatkâr girişimcilerin çoğunluğunun işlerini büyütme istedikleri anlamı

taşımaktadır. Yaptıkları işle ilgili sektörde büyüme fırsatları gördükleri, işlerinin büyümeye hazır olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır. İşini büyütmeyi düşünmeyen grup için ise bu durum tam tersidir. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin iş büyütme düşüncelerinde ise anlamlı farklılık ($t= 0,222$, $p=,824>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin 8 saate kadar çalışanların oranı %27,3, 9-12 saat aralığında çalışanların oranı %58,6 ve 12 saatten daha fazla çalışanların oranı ise %14,1 olarak gerçekleşmiştir. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun 8 saatten çok çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu durum esnaf ve sanatkâr girişimcilerin işletmelerini ayakta tutmak için uzun saatler boyunca çalıştıklarını göstermektedir. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin günlük ortalama çalışma sürelerinde anlamlı fark ($t= 3,341$, $p=,001<0,05$) olduğu, seri girişimcilerin deneyimsiz girişimcilere göre günlük ortalama çalışma süresi olarak daha fazla çalıştıkları anlaşılmaktadır. Deneyimsiz girişimcilerin kurmuş oldukları ilk işletmelerini başarıyla yürütüyor olmaları sebebiyle çalışma sürelerini yeterli düzeyde tutmalarından ve çok fazla çalışmaya ihtiyaç duymuyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Seri girişimcilerin öncesinde başarısız işletme tecrübeleri bulunduğu için işletmelerini başarılı kılabilmek için deneyimsiz girişimcilere göre daha çok çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Mesleğini isteyerek seçenlerin oranı %88,1 iken isteyerek seçmeyenlerin oranı %11,9 olarak gerçekleşmiştir. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun mesleklerini isteyerek seçtikleri diğerlerinin zorunluluk olarak mesleklerini seçmek durumunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini isteyerek seçmelerinde anlamlı fark ($t= 0,692$, $p=,489>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Mesleklerini başkalarına tavsiye edeceklerin oranı %75,6 iken tavsiye etmeyeceklerin oranı %24,4 olarak gerçekleşmiştir. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun mesleklerini başkalarına tavsiye edebilecekleri anlaşılmakta, mesleklerinin geleceğiyle ilgili ümitli oldukları ve mesleklerini kıymetli gördükleri anlaşılmaktadır. Tavsiye etmeyecek grup için ise rakipler oluşmasını istemedikleri için mesleklerini paylaşmak istemiyor olabilmelerinin yanı sıra mesleklerinde gelecek görmüyor olabilecekleri de düşünülebilir. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin mesleklerini başkalarına tavsiye etmelerinde anlamlı fark ($t= 1,750$, $p=0,082>0,05$) olmadığı görülmektedir.

İşini sevenlerin oranı %89,7 iken işini sevmeyenlerin oranı %10,3 olarak gerçekleşmiştir. Esnaf ve sanatkâr girişimcilerin büyük çoğunluğunun işlerini severek yaptıkları anlaşılmaktadır. Girişimcilik uzun saatler emek isteyen zorlu bir süreçtir. Yapılan işi sevmenin bu zorlu süreçle başa çıkabilmek için önemli bir katkı sağlayacağı muhakkaktır. İnsanların sadece para ya da itibar için sevmeyeceği bir işi sürdürmeye devam etmesi kişiyi yıpratır ve bir durumdur. Bu yönü ile birçok zorlukla baş etmek durumunda olan esnaf ve sanatkarların büyük çoğunluğunun işlerini severek yapıyor olmaları hem mutlu bir toplum hem de sağlıklı işletmeler oluşturabilmek için önemli bir bulgudur. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işlerini sevmelerinde anlamlı fark ($t= 1,251$, $p=0,213>0,05$) olmadığı görülmektedir.

İşletmelerini tek başlarına yürüten yani yanında çalışan bulunmayanların oranı %22,7 iken üç kişiye kadar çalışan bulunan işletmelerin oranının %76 olduğu görülmektedir. Birden fazla çalışan bulunan işletme oranı ise %77,3'tür. Esnaf ve sanatkâr işletmeleri ülke geneline yayılan önemli bir istihdam kaynağı konumundadır. İşletmelerde çalışan sayıları az olsa da işletme sayılarının çokluğu ve ülke geneline yayılmış olması yönüyle önemlidir. Oldukça yüksek bir oranda esnaf ve sanatkârların tek başlarına ya da iki, üç kişiyle işletmelerini yürütmek durumunda kaldıkları görülmektedir. Deneyimsiz ve seri girişimcilerin işletmelerinde çalışan sayısında anlamlı fark ($t= 1,251$, $p=0,213>0,05$) olmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Araştırma bulguları deneyimsiz girişimcilerin işletmelerinin daha uzun süredir faaliyette olduğunu, seri girişimcilerin deneyimsiz girişimcilere göre günlük ortalama çalışma süresi olarak daha fazla çalıştıklarını ortaya koymuştur. Deneyimsiz ve seri girişimcilerde işletme kuruluş fikrinin oluşumu, iş büyütme düşüncesi, mesleklerini isteyerek seçmeleri, mesleklerini başkalarına tavsiye etmeleri, işlerini severek yapmaları, işletmelerinde çalışan sayısına göre anlamlı farklılık oluşmadığı görülmüştür. Genel olarak ele alındığında ise deneyimsiz ve seri girişimcilerde günlük ortalama çalışma süreleri ile işletme faaliyet yılları arasında anlamlı farklılık bulunurken diğer değişkenlerde anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Deneyimsiz ve seri girişimcilerle ilgili uluslararası literatürde birçok çalışma varken ulusal literatürde çalışma bulunmaması oldukça büyük bir boşluk olarak görülmektedir. Bu araştırma ülkemizde yoğun olarak bulunan deneyimsiz ve seri girişimcilerle ilgili literatürde görülen büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Deneyimsiz ve seri girişimcilerle ilgili bu araştırma ölçeğinde işyeri sahibinden veri toplamak kolay olmamaktadır. Bu araştırma oldukça kıymetli olduğunu değerlendirdiğimiz 555 esnaf ve sanatkâr işletme sahibine ait verilerle gerçekleştirilmiştir. Bu yönü ile de bu araştırmayı güçlü ve özgün bir araştırma olarak değerlendirmek mümkündür. Gerek deneyimsiz ve seri girişimciler gerekse esnaf ve sanatlara yönelik bu çalışma kapsamında araştırmının ilk defa yapılıyor olması literatürde görülen her iki alandaki boşluğu dolduran önemli katkı sağlamaktadır. Esnaf ve sanatkâr olan deneyimsiz ve seri girişimcilere ait algı ve davranışlara yönelik bulgular ilk defa bu çalışmayla ortaya konulmuş olup sonraki araştırmacılar için rehberlik yapması beklenmektedir.

Araştırmının bir ilde yapılmış olması araştırmının kısıtlarındandır. Sonraki araştırmacılara başka illeri de kapsayacak şekilde araştırmının genişletilmesi tavsiye edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağırbaş, İ., Çelik, Y., & Büyükkayıkçı, H. (2005). Motivasyon araçları ve iş tatmini: sosyal sigortalar kurumu başkanlığı hastane başhekim yardımcılarını üzerinde bir araştırma. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 8(3), 326-350.
- Alsos, G. A., Kolvereid, L., & Isaksen, E. J. (2006). New business early performance: differences between firms started by novice, serial and portfolio entrepreneurs. Ed. Christensen, P. R. ve Poulfelt F., *Managing complexity and change in SMEs: Frontiers in European Research*, 35-49.
- Brigham, K. H., & Sorenson, R. (2008). Cognitive style differences of novice serial and portfolio entrepreneurs: a two-sample test. *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 28(6-3), 1-15.
- Carbonara, E., Tran, H. T., & Santarelli, E. (2020). Determinants of novice, portfolio, and serial entrepreneurship: an occupational choice approach. *Small Business Economics*, 55(1), 123-151.
- Cevher, E., & Yüksel, H. (2014). Girişimcilik ve girişimci iş fikri geliştirme: Meslek yüksekokulu öğrencilerine yönelik bir alan araştırması. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 97-112.
- Çetin, K., & Gedik, H. (2017). İşletmelerde inovasyona etki eden faktörler: Karaman ili örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 160-172.
- Damgacıoğlu, M. H. & Uygun, R., (2011). Girişimcilik paradigmasında dönüşüm: deneyime dayalı girişimci türleri üzerine teorik bir değerlendirme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (6:2), 17-32.
- Daver, G. (2021). Dijitalleşirken Tasarruf Edilebilir mi? Çalışan Sayısı mı, Çalışanların Niteliği mi?. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19(Özel Sayı), 241-267.
- Duran, A., Tarık, O. C. A. K., Yorgun, S., & Dursun, K. O. Ç. (2012). 112 ambulans servisinde çalışan memnuniyeti. *Abant Tıp Dergisi*, 1(3), 144-148.
- Durmuş, S., & Günay, O. (2007). Hemşirelerde iş doyumunu ve anksiyete düzeyini etkileyen faktörler. *Erciyes Tıp Dergisi*, 29(2), 139-146.
- Kan, Ü. D. (2008). Bir grup okul öncesi öğretmeninde tükenmişlik durumunun incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 431-438.
- Karakuş, H. (2011). Hemşirelerin iş tatmin düzeyleri: Sivas ili örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (6), 46-57.
- Met, Ö., & Erdem, B. (2011). Türk otel zincirleri ve büyüme stratejileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(26), 333-350.
- Morrish, S. (2009). Portfolio entrepreneurs: an effectuation approach to multiple venture development. *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship*, 11(1), 32-48.
- Örücü, E., Kılıç, R., & Savaş, A. (2011). KOBİ'lerde inovasyon stratejileri ve inovasyon yapmayı etkileyen faktörler: bir uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12 (1), 58-73.

- Özdaşlı, K., & Özkara, B. (2010). Girişimcilerimizin iş fikri bulma yöntemleri ve iş fikri bulma yöntemlerinin karar verme tarzları ile ilişkisi: Isparta-Burdur girişimcileri üzerinde bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 119-142.
- Ropega, J. (2019). Novice and habitual entrepreneurs: entrepreneurial motivations and exploitation of opportunities as a part of entrepreneurial process. *Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej*. (13), 131-144. doi: 10.34658/9788366287082.09
- Thorgren, S., & Wincent, J. (2015). Passion and habitual entrepreneurship. *International Small Business Journal*, 33(2), 216-227.
- Tuik, (2021). Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2020. *Türkiye İstatistik Kurumu*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kucuk-ve-Orta-Buyuklukteki-Girisim-Istatistikleri-2020-41129>. Erişim Tarihi: 02.02.2022.
- Türksoy, S. S., Kaygalak, S., & Koçak, N. (2013). Uluslararası otel işletmelerinin büyüme stratejileri: Hilton Worldwide Türkiye örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 14(2), 89-108.
- Ulucan, D. (2007). Yargıtay'ın kayan iş süreleri ve fazla çalışma ile ilgili yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9, 177-188.
- Uygun, R. (2016). İş fırsatlarının tanımlanması ve değerlendirilmesinde girişimcilik deneyiminin rolü: yerel bir araştırma. İçinde *International Congress Of Management Economy And Policy Proceedings Volume III* (ss. 2575-2583), 26-27 Kasım 2016 / İstanbul.
- Ünal, S., & Yoloğlu, S. (2000). Hekimlerde iş doyumunu ve tükenmişlik düzeyi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 11(1), 49-57.
- Westhead, P., & Wright, M. (1998). Novice, portfolio, and serial founders: are they different?. *Journal of Business Venturing*, 13(3), 173-204.
- Westhead, P., Ucbasaran, D., & Wright, M. (2003). Differences between private firms owned by novice, serial and portfolio entrepreneurs: Implications for policy makers and practitioners. *Regional Studies*, 37(2), 187-200.
- Westhead, P., Ucbasaran, D., & Wright, M. (2005_a). Experience and cognition: do novice, serial and portfolio entrepreneurs differ?. *International Small Business Journal*, 23(1), 72-98.
- Westhead, P., Ucbasaran, D., & Wright, M. (2005_b). Decisions, actions, and performance: do novice, serial, and portfolio entrepreneurs differ?. *Journal of Small Business Management*, 43(4), 393-417.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).